

Aleksandra Szybalska
Międzynarodowy Instytut Biologii Molekularnej i Komórkowej w Warszawie
Katarzyna Broczek
Warszawski Uniwersytet Medyczny
Malwina Wawrzyniak
Warszawski Uniwersytet Medyczny
Międzynarodowy Instytut Biologii Molekularnej i Komórkowej w Warszawie
Małgorzata Mossakowska
Międzynarodowy Instytut Biologii Molekularnej i Komórkowej w Warszawie

Geriatryczna Skala Oceny Depresji a sytuacja materialna i rodzinna osób starszych. Wstępne wyniki projektu PolSenior

Streszczenie: Depresja to obok otępienia najczęstsze zaburzenie psychiczne występujące u osób w podeszłym wieku. Objawy kliniczne depresji są często niecharakterystyczne, co powoduje zbyt rzadkie rozpoznawanie zespołów depresyjnych u osób starszych. Celem niniejszej pracy była ocena częstości występowania nasilenia objawów depresji oraz określenie środowiskowych czynników towarzyszących tym objawom. W ogólnopolskim projekcie PolSenior, dedykowanym populacji w podeszłym wieku, zastosowano 15-punktową Geriatryczną Skalę Oceny Depresji (GDS). Grupę badaną stanowiły osoby w wieku 55-59 lat (kohorta przedpola starości) oraz 65 i więcej lat z dziewięciu województw. Badanie za pomocą GDS wykonano u 1718 respondentów (852 M, 866 K) bez istotnych zaburzeń funkcji poznawczych, którzy uzyskali w Krótkiej Skali Oceny Stanu Psychicznego (MMSE) co najmniej 70% punktacji maksymalnej. Wyniki GDS zestawiono z danymi, dotyczącymi sytuacji rodzinnej i materialnej respondentów. Z przeprowadzonych analiz wynika, że objawy depresyjne występują częściej u kobiet niż u mężczyzn, a częstość ich występowania zwiększa się wraz z wiekiem. Czynnikiem ryzyka depresji są ponadto zła sytuacja materialna oraz samotne zamieszkiwanie.

Słowa kluczowe: badanie populacyjne osób starszych, GDS, depresja, starzenie się

Geriatric Depression Scale in relationship to the material and familial status of elderly people. Preliminary results of PolSenior project

Summary: Depression, next to dementia, is the second most common mental disorders found in ageing population. Being symptomatically unspecific and complex, it is often undiagnosed in elderly people. In the frame of Polish national project PolSenior, created to screen the old and very old population, the short form (15 questions) of Geriatric Depression Scale (GDS) has been used. The studied group consisted of people from nine provinces, aged 55-59 years (cohort on the threshold of retirement), as well as 65 years and older. GDS has been performed in 1,718 responders (852 M, 866 F) obtaining minimum 70% of total score in Mini Mental State Examination test. The GDS results were analysed together with data concerning the respondents material and familial status.

In the study population the symptoms of depression were more common among women than men, and the frequency of their appearance was growing with age. Furthermore, risk factors included poor economic status and solitary dwelling.

Key-words: population study of the elderly, GDS, depression, ageing

1. Wstęp

Program PolSenior *Aspekty medyczne, psychologiczne, socjologiczne i ekonomiczne starzenia się ludzi w Polsce* jest multidyscyplinarnym badaniem poświęconym populacji osób starszych łączącym specjalistów z różnych dziedzin: demografów, ekonomistów, lekarzy wielu specjalności, genetyków, a nawet architektów. Poniższa praca¹ jest wybiórczym opracowaniem części danych omawiającym związek stanu psychicznego z sytuacją społeczno-rodzinną badanych.

Depresja jest jednym z najczęściej występujących zaburzeń psychicznych u osób w wieku podeszłym. Według danych z literatury depresję w starszych grupach wiekowych stwierdza się u 8-15% populacji [Abrams i wsp., 1999]. W Polsce brak jest badań populacyjnych dotyczących nie tylko depresji, ale również zaburzeń funkcji poznawczych i sprawności osób starszych. Projekt PolSenior stara się wypełnić tę lukę poprzez włączenie do kwestionariusza, który będzie docelowo wykonany u prawie 6 000 osób, ogólnie przyjętych w geriatrici skali: Podstawowych Czynności Życia Codziennego (ADL), Złożonych Czynności Życia Codziennego (IADL), Geriatryczną Skalę Oceny Depresji (GDS), Krótkiej Skali Oceny Stanu

¹ Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2007-2010 jako projekt badawczy zamawiany PBZ-MEiN-9/2/2006

Psychicznego (MMSE), Oceny Stanu Odżywienia (MNA), Oceny Bólu VAS [Skalska, 2006].

Depresja u osób starszych często jest nierozpoznawana, a jej objawy mogą przypominać objawy zespołu otępiennego (otępienie rzekome). Bardzo często depresja prowadzi do zaburzeń snu, spadku masy ciała, jadłowstrętu i wielu innych niespecyficznych objawów somatycznych [Adamson i wsp., 2005].

Celem niniejszej pracy jest próba oceny częstości występowania depresji w badanej populacji oraz określenie środowiskowych czynników towarzyszących jej występowaniu.

2. Grupa badana

Badaniami objęto 1718 respondentów, w tym 852 mężczyzn i 866 kobiet z 9 województw: lubuskiego, małopolskiego, mazowieckiego, opolskiego, podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego, zachodniopomorskiego.

Grupę badaną stanowiły osoby w następujących przedziałach wieku: 55-59 lat (262 os.), 65-69 lat (262 os.), 70-74 lata (306 os.), 80-84 lata (258 os.), 85-90 lat (238 os.) oraz powyżej 90 lat (168 os.).

3. Metody badawcze

Występowanie depresji w grupie pacjentów oceniono, stosując przesiewową 15-punktową Geriatryczną Skalę Oceny Depresji (oznaczane dalej jako GDS od ang. *Geriatric Depression Scale*). Przyjęto, że osoby, które uzyskały wynik 0-5 pkt, to osoby bez depresji, 6-10 pkt z umiarkowaną depresją, 11-15 pkt z ciężką depresją [Dudek i wsp., 2006]. Przed wykonaniem skali GDS-u wszystkich pacjentów wykonano test MMSE w celu oceny ich funkcji poznawczych. Do badania za pomocą skali GDS zakwalifikowano tylko te osoby, które uzyskały co najmniej 70% maksymalnej liczby punktów w teście MMSE.

4. Wyniki

Średnia liczba punktów uzyskanych w GDS wynosiła 3,9 dla mężczyzn i 4,8 dla kobiet. U 74,8% mężczyzn i 65,1% kobiet ($p < 0,005$) nie stwierdzono objawów depresji. Wyniki wskazujące na umiarkowaną depresję uzyskano u 21,6% mężczyzn i 25,9% kobiet ($p < 0,005$), zaś na ciężką depresję – u 3,6% mężczyzn i 9% kobiet ($p < 0,005$). Warto zwrócić uwagę, że depresja występuje częściej wśród badanych kobiet, z których prawie co dziesiąta ma jej ciężkie objawy.

Stwierdzono niewielką dodatnią korelację między wiekiem a wynikami w skali GDS ($r=0,23$). W najmłodszej grupie wieku (55-59 lat) objawów depresji nie miało ponad 80% osób, zaś w grupie powyżej 90 lat niespełna 54% ($p<0,005$). Ciężką depresję można podejrzewać u 3,8% osób u progu starości i aż u 13,8% najstarszych seniorów.

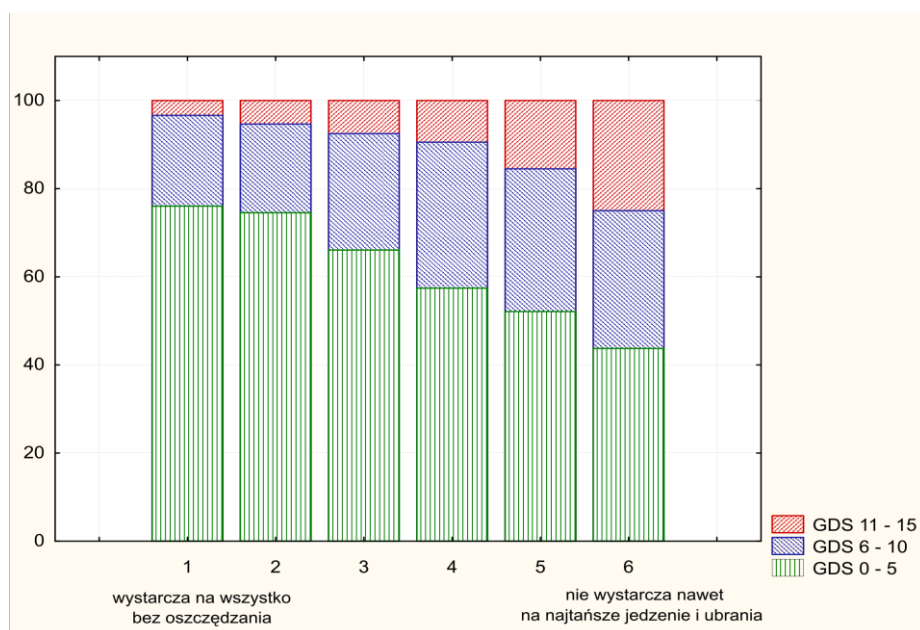
Wykazano, że objawy depresji związane są z sytuacją rodzinną. Wśród pozostających w związku małżeńskim objawy depresyjne występowały u co piątego respondenta (21,1%), zaś wśród osób owdowiałych u 41,1%. ($p<0,005$). Osoby samotne, zarówno rozwiedzione/żyjące w separacji, jak i kawalerowie/panny, rzadziej zdradzały objawy depresji niż osoby owdowiałe, ale różnica nie była istotna statystycznie.

Wdowieństwo często związane jest z samotnym zamieszkiwaniem. Nie dziwi zatem fakt, że wśród osób zamieszkujących samotnie objawy depresji występują częściej, niż u osób zamieszkujących z rodziną (36,9% vs 27,9%, $p<0,005$).

W placówkach instytucjonalnych zamieszkiwało 19 respondentów. U ponad połowy z nich stwierdzono objawy przemawiające za rozpoznaniem depresji.

Rysunek 1

Występowanie objawów depresyjnych w zależności od sytuacji materialnej
(jako % osób deklaruujących dane warunki życia)

Respondentów pytano o leczenie przeciwdepresyjne w przeszłości. Twierdzącą odpowiedź uzyskano u 8% badanych. Objawy depresyjne występowały u 27% osób leczonych kiedykolwiek z powodu depresji, i aż u 30% osób nigdy z tego powodu nie leczonych.

Zaobserwowano wyraźną zależność między sytuacją materialną a częstością występowania objawów depresyjnych. Wyniki przedstawiono na rys. 1.

5. Podsumowanie

Wstępne opracowanie testów GDS przeprowadzonych w populacji polskiej wskazuje, że objawy depresyjne częściej występują u kobiet, a czynnikami ryzyka są: zaawansowany wiek, samotne zamieszkiwanie, zła sytuacja materialna. Osoby pozostające w związku małżeńskim znacznie rzadziej zdradzają objawy depresji. Z poprzednich opracowań dotyczących projektu PolSenior wynika, że depresji sprzyja również niesprawność w zakresie Skali Podstawowych Czynności Życia Codziennego (ADL) oraz Skali Złożonych Czynności Życia Codziennego. Duża częstość występowania objawów depresyjnych w badanej populacji wskazuje na konieczność włączenia oceny stanu psychicznego do rutynowego badania pacjentów w podeszłym wieku. Prognozy demograficzne związane ze starzeniem się populacji stanowią przesłankę do zastosowania całościowej oceny geriatrycznej w codziennej praktyce klinicznej.

Literatura

- Abrams, W. B., Beers M. H., et al. (eds.), 1999, *MSD Podręcznik Geriatrii*. Wrocław, Urban&Partner
- Adamson, J. A., Price G. M., et al., 2005, *Are older people dying of depression? Findings from the Medical Research Council trial of the assessment and management of older people in the community* "Journal of American Geriatric Society", 53(7), 1128-32
- Dudek, D., Zięba A. i wsp., 2006, *Depresja*, [w:] T. Grodzicki, J. Kocemba, A. Skalska (red.). *Geriatrya z elementami gerontologii ogólnej*, Gdańsk, Via Medica, 108-112
- Skalska, A., 2006, *Kompleksowa ocena geriatryczna*. [w:] T. Grodzicki, J. Kocemba, A. Skalska (red.), *Geriatrya z elementami gerontologii ogólnej*, Gdańsk, Via Medica, 68-75